

Горить і палає гнівом

Безлади у Франції: поліція вдається до більш радикальних заходів і застосовує насилля. Президента Макрона притиснули до стіни.

Кого цікавить, чому у Франції – вже не вперше – горить і палає, має згадати літопис П'ятої республіки. Не складно пояснити це коктейлем із колоніальної спадщини, міського невігластва, расизму та некомпетентності уряду, а також передбачити довгострокові наслідки, до яких усе це призведе. Поки палають супермаркети й автомобілі, здійснюються напади на чиновників, а поліція вводить важку техніку, Франція президента Емманюеля Макрона розпадається на дедалі більш непримиренні табори.

Жахлива картина нічних вуличних боїв розглядається багатьма французами як реклама правопопулістської партії Марін Ле Пен. І результати вже можна виміряти. Нещодавнє опитування громадської думки стосовно того, чи задоволені громадяни реакцією політиків на смерть підлітка Наеля, показує, що Марін Ле Пен має 39 відсотків, себто є явною лідеркою, за нею слідує Жеральд Дарманін, міністр внутрішніх справ від партії Макрона, а також знаний прихильник жорсткого курсу дій (34 відсотки). Перший секретар Соціалістичної партії Олів'є Фор, який закликає діяти з огляду на здоровий глузд і самоаналіз, розташувався в нижній частині рейтингу схвалення, отримавши 22 відсотки, за ним слідують усі інші ліві партнери, з якими після парламентських виборів 2022 року соціалісти створили партійний альянс «Новий народний екологічний та соціальний союз» (NUPES).

Щоправда, така перевірка настроїв залишає мало надії на широкий соціальний діалог із банльє (міськими нетрями, місцями проживання іммігрантів африканського та арабського походження. – *Прим. ред.*). Поки уряд Макрона намагається вибудувати адекватну реакцію між жорсткістю та справедливістю, республіканці та крайні праві партії таврують мігрантів як «варварів» і здійснюють галас про прогнозовані ними наслідки «масового переселення».

З іншого боку політичного спектру розташувався Жан-Люк

Меланшон, лідер лівої партії «Франція нескорена» (*La France Insoumise*), який не поспішає закликати сторони до спокою. Можна сказати, що він радше виправдовує учасників заворушень на тій підставі, що вони є представниками знедоленого класу, відповідно до гасла «Спершу справедливість, а потім мир». Водночас Соціалістична партія, зелені та комуністи засуджують застосування насилля й зброї, закликають до деескалації, заходів проти расизму та сегрегації, проте їхніх голосів фактично не чують. Таким чином, Меланшон створює зловісний розкол між своєю партією «Франція нескорена» та іншими прогресивними партіями, що наразі спричиняє значну турбулентність в альянсі NUPES.

Смерть 17-річного Наеля спричинила обурення в суспільстві, а подальша хвиля гніву серед усіх верств населення розпалила дебати стосовно дій поліції. Здається, французька демократія остаточно втратила контроль над духами, яких сама ж і викликала. Чи навпаки?

*Ніде в Європі не гине
більше людей під час
перевірок транспорту
поліцією, ніж у Франції*

Ніколя Саркозі, президент-консерватор, на посаді міністра внутрішніх справ Франції (2002-2007) свого часу відмовився від близької громадянам концепції «Поліція щодня працює для тебе», зробивши відтоді ставку на потужнішу конфронтацію і застосування зброї. Дослідження показують, що стратегія французької поліції є агресивною та приділяє відносно мало уваги деескалації в порівнянні з іншими державами Європи.

Закон 2017 року, що надає поліції більше свободи у використанні летальної зброї, було ініційовано колишнім прем'єр-міністром Бернаром Казневим (який минулого року покинув *Parti Socialiste* (Соціалістичну партію) і нещодавно заснував власний соціал-демократичний рух). Він був одним із міністрів, які відповідали за вжиті ще за часів Франсуа Олланда заходи у відповідь на серію ісламістських нападів у Франції, в тому числі напад у Ніцці в липні 2016 року, коли нападник використав вантажівку для вбивства 86 людей.

Цей закон, а разом з ним і Казнев, наразі стали об'єктами критики, а дії колишнього міністра потребують пояснень. Адже за останні два десятиліття потужна держава створила інституцію, яка прямує чітко вправо. Ніде в Європі не гине більше людей під час перевірок транспорту поліцією, ніж у Франції. Численні дослідження показують, що расизм і дискримінація стосовно мігрантів є

поширеними явищами у французькій поліції. Наприклад, кількість перевірок особи за «принципом зовнішності», тобто «расової ознаки», у Франції значно вища, ніж у Німеччині. Незалежний орган, «Омбудсмен з прав» (*Défenseur des Droits*), зазначив у своєму звіті, що молода людина у Франції, яку сприймають як чорношкіру або арабського походження, має в двадцять разів більше шансів бути перевіреною, ніж людина, чия зовнішність належить до білої раси.

Після жорстоких сутичок між «жовтими жилетами» та поліцією 2021 року уряд Макрона скликав безпекову зустріч на найвищому політичному рівні. Однак найважливішими конкретними результатами стали лише збільшення бюджету та покращення умов роботи поліції. Випадки застосування насилля з боку поліції у Франції систематично розглядаються як поодинокі інциденти. Попри те, що масової критики щодо недостатньої незалежності нагляду за діяльністю поліції, яка підпорядкована Міністерству внутрішніх справ, не бракує, французький уряд прагне зберегти статус-кво.

*Випадки застосування
насилля з боку поліції у
Франції систематично
розглядаються як
поодинокі інциденти*

Поліція стає дедалі радикальніше налаштованою, про що голосно заявляють дуже впливові поліцейські профспілки, до яких належать до 90 відсотків усіх працівників поліції. Дві найбільші профспілки назвали бунтівну молодь «шкідниками» та «ордами дикунів», а також заявили, що поліція перебуває «в стані війни» і буде чинити «опір». Політична реакція на ці заяви, що натякають на антисемітизм і колоніалізм, залишається стриманою, за винятком хіба що представників лівих партій.

Крістоф Кастанер, колишній міністр внутрішніх справ, колись соціал-демократ, а потім макроніст, боязко говорив про спроби реформування поліцейського апарату. Під тиском поліцейських профспілок його не було повторно призначено на посаду. У липні 2020 року йому на зміну прийшов нинішній міністр внутрішніх справ і прихильник жорстких заходів Жеральд Дарманін.

Поліція де-факто вже давно стала центральною політичною інституцією, від якої делегітимізований, розхитаний численними кризами уряд вважає себе екзистенційно залежним. Таким чином, заздалегідь запрограмовано, що майбутні конфлікти розвиватимуться за повторюваним сценарієм: дедалі голосніший

мовний дискурс заохочує збільшення насильства з обох сторін.

Емманюель Макрон і його уряд меншості після року перебування при владі знову фактично заблоковані політико-інституційною ситуацією, що склалася після того, як люди зробили свій вибір. Ба більше, після конфлікту навколо пенсійної реформи, що також супроводжувався насиллям, французька демократія зазнала серйозної шкоди. Президент, затиснутий між правими популістськими настроями і лівими вимогами фундаментальних реформ, стоїть на порозі перестановок в уряді. Зростаюча поляризація залишає йому, політику, який колись вважав, що не може надати перевагу ані лівому, ані правому крилу, вельми кепські варіанти.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Беньямін Шрайбер

Беньямін Шрайбер (Benjamin Schreiber) — науковий співробітник Фонду ім. Фрідріха Еберта у Франції, який базується в Парижі.

